

„De van Beemsters" van Gerard van Eckeren; — en dan nog onder het voorbehoud, dat deze boeken met een zuiver literair doel moeten worden gelezen en niet aan jonge of onrijpe menschen in handen moeten worden gegeven.

Ik verwijs daarom liever naar het pas verschenen, mooie, boek van den vakkundige, Drs Tazelaar, „Moderne Romankunst", waarin verschillende, voor ons bruikbare, romans worden genoemd, en ook de grens en de methode van het gebruik uit een paedagogisch oogpunt worden beschreven.

••

En de positief christelijke schrijvers? Hier hoeven we alleen den letterkundigen maatstaf stellen.

En dan is het ook een schrale oogst. Boeken van werkelijk literaire waarde, die besta opwegen tegen de kunstwerken van de moderne grootmeesters, hebben we niet.

Wij zijn al blij met „Boete" en „David en Jonathan" van Haspels.

Ook kunnen we voor den dag komen met „De lichte last" van Schrijver.

Van der Hulst schijnt wat goeds te beloven.

Laat ons „Oostloorn" van Uffers ook nog meetellen.

Maar dan zijn we er ook zoo wat — tenminste wat het proza betreft.

In de poëzie zijn we iets rijker.

We hebben Geerten Gossaert en Seerp Anema (wier lieren thans echter zwijgen), Jacqueline van der Waals, Willem de Mérode; — en Guido Gezelle mogen we ook bij de onzen rekenen.

Stelt men niet te hooge kunsteeischen, dan mogen we zeggen, dat we ook op het gebied van jongens- en meisjes-literatuur niet heelmaal verlegen zitten.

Gordeau, van der Hulst, Schrijver, en L. Penning (vooral zijn „Onder de vlag van J.Pz. Coen"), hebben werk geleverd, dat tegen „de modieën" zeker niet afsteekt.

Maar alles tezamen genomen blijft onze ootmoedige slotsom: Een schrale oogst!

En hoewel dankbaar de gave vruchten plukkend, blijven we met pijnlijk verlangen uitzien naar den eindelijken, grooten, herbloeit der christelijke kunst.

B. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Hongarije.

II.

Een christelijk gezin.

Het ligt voor de hand, dat vele pleegouders toch wel eens iets willen weten van de gezinnen en het gezinsleven, waaruit de kinderen komen, die zij soms weken en maanden lang in hun midden opnemen of dat al een en ander maal hebben gedaan. Gaarne wil ik daarvan vertellen hetgeen door mij in een Hongaarsch gezin werd waargenomen. Vooraf verzoek ik, dat men nog even het hoofd van dit artikelje leze en zich herinnere wat ik in mijn vorig stukje schreef. Van één christelijk gezin ga ik schrijven. In slechts acht gezinnen was ik gedurende mijn kort verblijf langer of korter, al of dronk daar en sprak met de huisgenooten, hoorde en zag en merkte het een en ander op. Wat nu door mij in de zeven gezinnen waarin ik slechts kort was, werd waargenomen, kan dienen om aan te vullen wat in mijn logies mij was ontgaan of ook om te versterken den indruk daarin ontvangen.

De Hongaarsche Commissie ter voorbereiding der bewuste conferentie had ook gezorgd voor het logies der vijf heeren. Mij viel het voorrecht te beurt te logeeren heel dicht bij de Calvin-kerk op het betrekkelijke kleine Calvin-plein en in de nabijheid der Hoogeschool, waarin de conferenties werden gehouden. Aan het station, ja aan den trein was ook mijn vriendelijke gastheer met zijn dochterje Piroška (de Hongaren dragen gaarne historische of ook bijbelsche namen, de kinderen van Dr Sebestien heeten Adam en Eva; Piroška was de dochter van den heiligen Ladislaus, die van 1077—1095 regeerde). Dit meisje sprak nog een weinig Nederlandsch, kon het lezen en verstaan en schreef zoo goed en kwaad het ging, de brieven aan hare pleegouders alhier in onze taal. Zij was met twee van haar broers in Ernelo geweest. Mijn gastheer was een kleine man, recht hartelijk en vriendelijk, van origine een Zevenburger, van oeroud en uralaltaischen oorsprong, verwant aan de Turken. Zette men op zijn donkeren kop een fez, Turksch hoofddeksel, dan leek hij een Turk. Darme bedoel ik niets onaangenaams te zeggen, hij maakte mij daarop zelf attent. Turk nu beteekent mensch. Mijn gastheer was een mensch en dat zegt veel, hij was, naar ik op vele goede gronden mag gelooven een nieuw, een veranderd mensch.

Met eenigen trots vertelde hij mij, welke oude relaties er tusschen zijn familie en die van het edel geslacht der graven Bethlen bestond. Zijn vader was de predikant van het huidige geslacht van den tegenwoordigen minister-president, wiens magnaten-woning hij mij op een onzer wandelingen wees in het doffige en stille Buda, in de schaduw van den eenmaligen koningsburcht, waar thans Horthy resideert, de gouverneur, en in de nabij-

heid van de wonder schoone en door historische herinneringen gewijde Matthiaskerk.

In het gezin nu van dezen echten Hongaar zou ik eenige dagen verbleven. Lag het aan hem, lag het aan mij, lag het aan ons allebei, dat weet ik niet, maar het was ons beiden, alsof we elkander al lang kenden en als oude bekenden tranden we naar huis, stapten op het Calvin-plein uit, nog een paar passen en wij waren aan de gast-vrije woning.

Daar werd ik verwelkomd door de moeder Gec huizes, eene moeder van vier kinderen, de oudste was Piroška en de jongste, naar ik kan zien, Piroek, kinderen van 13 en ik was 6 jaar.

Deze moeder had niets kenmerkends Hongaarsch; naar bouw en voorkomen kon zij doorgaan voor eene goetdige zachzinnige gezette Hollandsche vrouw uit den burgerstand.

Eene vrouw, die mij herinnerde aan Mevrouw Haberl uit Weenen, hoewel deze laatste verried, meer in het leven op den voorgang te hebben moeten treden. Deze moeder was niet minder dan Mevrouw Haberl, eene ontwikkelde dame; zij sprak het Duitsch met een veel gemak als haar man en las met hem Engelsch, wat zij eveneens verstond en een weinig sprak. In deze beide vrouwen uit Midden-Europa, die beiden behooren tot de intellectuele dames, die beiden het onderwijs hebben gediend (van mijn gastvrouw weet ik dit zeker) heb ik kunnen zien, dat waarlijk hare ontwikkeling geen schade aan haar deed ter vervulling van hare plichten als huisvrouw en moeder.

Zij is moeder van vier kinderen, doch eigenlijk ook moeder van tien kinderen. Tien, waarvan de jongste misschien zes of zeven jaar is. Wat toch is het geval?

De vader des huizes, mijn vriend, zoo zal ik hem noemen, is professor, dat wil zeggen, leeraar in de christelijke religie aan het gymnasium, t. n. t. Tevens preekt hij iederen Zondag, heeft wel geen eigen gemeente, doch heeft avel de bevestiging om beroepen te worden. De maatschappelijke verhoudingen nu zijn door de lage valuta van dien aard, dat onze professor kostgangers moet houden. Jongelui meest van het platteland, van rijke dorps bewoners, voor wie de levensomstandigheden heel wat gemakkelijker zijn. Zoo komt het, dat mijn gastvrouw moeder is van negen kinderen, waaronder een volwassen neef, en over een dienstmeisje van ongeveer zeventien jaar.

Om direct eenigszins de verhouding tot deze dienstbare te teekenen, vertel ik een van mijne eerste ontmoetingen in dit gezin. Na mij wat verscht en verkleed te hebben, wilde ik maar liever direct uitgaan om de stad te bezien. Aan rust gevoelde ik niet de dringendste behoefte. Doch vóór wij uit zouden gaan, vroeg mijn gastvrouw mij of haar Roomsche dienstmeisje mij even mocht zien. Het kind brandde van verlangen om eens een Hollandschen Reformatiorlekész, dominee, te zien. Dit was een teekenend iets voor deze moeder en huisvrouw. De verhouding tot haar dienstbare was als die van eene christelijke huisvrouw. Hier wil ik tevens mededeelen, dat, na door een paar onzer het avondeten was gebruikt in het gezin van Prof. Sebestien, hij, voor wij henengingen, zijn huisgodsdiens oefening met ons en de zijnen hield. Twee dienstmeisjes werden binnengeropen; Gods Woord werd gelezen; een psalm met begeleiding van het huisorgel gezongen en daarna werd gebeden en gedankt. Een der dienstmeisjes was Roomsche en dit kind kon haar blijdschap en vreugde niet verbergen eiken dag met het gezin van haar heer Gods Woord te mogen hooren, te kunnen zingen en mede te mogen bidden en danken. Mijne gastvrouw dan geleek mij eene moeder voor haar dienstmeisje; eene vrouw, die dat kind opvoedde, voor haar waakte, immers met zeer voorzichtige en vriendelijke waarschuwing verzocht zij mij mijn kamer af te sluiten; zij kende haar dienstmeisje nog niet genoeg; het kind was bovendien jong! Alle de dagen van mijn verblijf vernam ik nimmer iets, van de zijde van 't gezin niet, noch van den kant van dit meisje, dat op iets wees van minder aangename verhouding. Integendeel! Tot den laten avond toe was dit jonge meisje immer bij Mevrouw, bij de kinderen, bij de huisgenooten en zat van terzijde, om zoemoedig iets aan te brengen, en deelde mede, hoewel Roomsche, in de huiselijke godsdiens oefening, want die werd ook in dit gezin gehouden. Bij de maaltijden ging de vader voor in gebed en bij zijn afwezigheid bad de moeder met ons en haar gezin. Doch des avonds waren wij allen verzameld aan den avonddissch, na onze conferenties, die nimmer laat afliepen, en na het avondeten, nam de vader den Bijbel, terwijl ik een Duitschen Bijbel ontving, las een gedeelte der Schrift en verklaarde het gelezene daarna. Daarna ging hij voor in het avondgebed. Zooeven reeds deelde ik mee, dat dit eveneens het geval was bij Prof. S. Zoo was het ook bij een andere familie. Nadat ik met een paar broeders het avondeten bij Dr Szabo in Buda had gebruikt, stonden wij van tafel op en werden ont haald door den zoon van onzen gastheer op uitnemend pianospel. De oude Dr S., over wiens hoofd in de laatste jaren veel veel leed was gegaan, zong met een opgewektheid als van een jong man. Voor wij henengingen, werden wij echter weer verzameld in de huiskamer, alwaar de dag gesloten

werd met het lezen der Schrift, gezang en gebed en dankzegging, dit laatste ter wille van ons, in het Duitsch.

Waar wij onzen maaltijd ook gebruikten, immer werd gebeden en gedankt, hoewel niet steeds de vader voorging; eenmaal werd dit verzocht aan de Hongaarsche broeders, die ons vergezelden.

Ik keer terug tot mijn vriendelijk en gastvrij gezin. Hoewel naar onze begrippen mijn gastheer niet ruim was behuist met zijn twaalf à dertien huisgenooten en daaronder zes jonge en zeer gezonde knapen, er was orde, wel opgewektheid maar geen luidruchtigheid; geen geschreeuw, geen lawaai, wel vrolijke, blijde stemming. De jongens hadden vacantie; ze gingen allen naar de school en naar het gymnasium van Piroek tot Piroška toe. Opdat de voor hen eerst nog onbekende gast geen last van de gezonde knapen zou hebben en zij buiten op het land eens in de „vetweide" zich tegoed zouden doen, waren de drie jongsten de eerste week niet thuis. Des Zaterdag kwamen zij allen weerom, met de rijkere agrariërs zoons. Toen was het huis vol en toch niet lastig druk.

De huisvrouw was een zachte, lieve moeder, innig vereend met haar man. Zij strekte de gastvrijheid zoover uit dat ze niet alleen mij logeerde maar nog een vriend, de dominee van Pécs, met wien ik kennis maakte tot mijn ware blijdschap, werd in dit gezin gedurende de dagen der conferentie opgenomen. De vele prof. en predikanten uit het gansche land saamgekomen, logeerden voor het meerendeel bij vrienden en bekenden. Doch zij strekte haar gastvrijheid nog verder uit! Een neef der familie, die voor leeraar aan het gymnasium studeerde aan de universiteit, en den historischen naam Arpad droeg, woonde ook bij zijn oom in. Deze jonge man was door den Heere na lange en bange gevangenschap in Siberië, eindelijk teruggekomen als een gebroken en door ziekte en honger uitgeleerd man. Ook hij vond opname in dit gezin. En als er nu krijgsmakkers kwamen in de stad, die met hem en één om hem te behouden, veel hadden geleden, dan kwamen zij neef Arpad opzoeken en ook dezen werden uitgenoodigd mede aan tafel te schikken. Ik ontmoette zoo één eenvoudigen hoorenjongen en een jongen geleerde, een zoon eener predikantsweduwe, die nitnemend Fransch sprak, daar hij in Franse gevangenschap was geweest. Dan weer! Mijn gastheer was van geboorte een Zevenburger. Diep zocht dit heerlijke land onder de plagerijen van Roemenië, dat thans heerscht naar de beschikking der Entente, over het volk van Zevenburgen, dat den overheerscher wijd overtreft in beschaving. En als er dan Zevenburgers een bezoek brengen aan hun oude hoofdstad, hun vrienden en magen, dan ligt het voor de hand, dat ook mijn gastheer van dezulken ontvangt in zijn huis en aan zijn disch. Zoo ontmoette ik aan zijn tafel een rechtsgeleerde uit dit afgescheurd gebied, die zijn diep leed klaagde over het leven, dat dit vrijheidlievend volk bijna ondragelijk wordt gemaakt door de onzekerheid, waarin vooral de leiders des volks, de intellectuelen, bij dag en bij nacht verkeeren. Dan wordt er mede geleden in het hart en in de gezinnen van ontalrijk veel Hongaren, ook in dat van mijn vriend en de zijnen.

Wat een werk deze moeder toch heeft!

Zoo'n groot gezin en tot hulpe slechts één meisje van ongeveer zeventien jaar.

Toch is er nog meer!

De kleeren zijn duur, erg duur; nieuwe te kopen gaat boven de kracht van hen, die moeten leven van een zeer beperkt inkomen. Het huishoud is duur, erg duur; van aanvullen is geen sprake, dies moet met voorzichtigheid het huishoud worden gebruikt. De levensmiddelen zijn duur, erg duur; daarom bakt deze moeder het brood; daarom kneed zijzelf de koeken; daarom deelt haar hand uit de spijze; daarom moet er worden gerantsoeneerd.

Voeg daarbij nu nog, dat aan hare zorgen was toevertrouwd een jongen, wiens vader, een calvinist was gestorven, wiens moeder voor eenige dagen was overleden, en die zelf ernstig was bezeerd door een val aan zijn rug. Deze jonge jongen was levensmoed, een kind, die haar teederste liefde en zorgen behoefde, dien zij koesterde met de liefdevolle warmte van haar hart; eens vond ik deze twee in de huiskamer te zaam, terwijl zij beiden den Bijbel hadden geopend en lazen; zij las en zij sprak; zij droogde zijn tranen; zij troostte den armen rijken jongen, die thans, naar mij door hen werd bericht, in het ziekenhuis is opgenomen: mijn arm kind, zoo klaagde zij, is weggevoerd. Geen calvinistische vader of broeder of zuster meer. Een bigotte Roomsche voed beschikt over zijn goed.

Wat een werk en een zorg voor één vrouw!

Hoe kan zij het uithouden?

Het geheim daarvan heeft zij mij toevertrouwd. Iedere morgen staat deze moeder, die 's avonds met uitzondering van haar vriendelijken neef Arpad, de laatste is, om vijf uur op.

Om vijf uur!

En als het dan stil is in huis, en stil op de straat, dan is zij één uur in gebed en in overdenking; dan leest zij Gods Woord en daarom, zoo sprak zij, in eenvoud en met innige blijdschap, doe ik van den morgen tot den avond mijn werk met gemak en met groote vreugde.